

מסורת הש"ס

א) [מסדהרין מנא.]
ב) [דוגממו שם ובריה
ג.) א] ופ"ש שייך לרף
ד.) א.]
ה) שמה שמה כ"ל
ו.) [וע"ע חוס' וימא נב:
ז.) ד"ה שמת.]
ח) י"ל דהא דקרקע גדלי"ת. מהר"ם ועיין כ"ל ועיין בספר כ"י, ווע' חוס' סוכה ל: ד"ה וקרקע,
ט) [פתחו המוס' בלשון וא"ת ולא כתבו שום סיכון ועיין רש"ל וכן דקדק המהרש"א בחוס' פסחים לז: ד"ה אוליא ועיין זה מל"י בחוס' סוטה לג. ד"ה וענית ובזבחים ה. ד"ה הא וסג:
י.) ד"ה מה עוד שם מה. ד"ה ואמי עוד שם עט. ד"ה אמרו ושם קטן:
יא.) חומא וביב"ז מב: ד"ה שותף ושם פא. ד"ה ממל' ובמנחות ט: ד"ה אין ושם יז:
יב.) ס"ד מהל' ושם לו: ד"ה מהל' ושם לו: ד"ה מהל' ושם סב. ד"ה צמילואים ושם לג: ד"ה ידו ובמכורות יב. ד"ה מה ושם יב: ד"ה מהל'ק].

הגהות הב"ח

א) גמ' ואכלך לא תתן במרבית כדקאמרית:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה גזירה וכו' וא"ת קרא למח לי. עיין דריס ד' ג ע"א גרין ד"ה לגזור נדר ווע"ע מל"מ פ"ד מהל' ולזה ה"א ד"ה גרסין בפ"ק].

הגהות הגר"א

א) תוס' ד"ה אס. וי"ל למדרש כו'. י"ב ושב"א חולק:

איזהו נשך פרק חמישי בבא מציעא

רביס כנסף מנין. שעובר אף בלאו שני של רצית: פ"ל בלוה נשך כסף. אס אינו ענין לגופו לחייבו על לאו של נשך שהרי כבר נאמר בראש המקרא לא תשיך ובסופו נאמר כל דבר אשר ישך מנהו ענין לרצית כסף והשתא דשמעינן מלא תשיך צין כסף וצין אוכל אייתרו מרזייהו נשך כסף ונשך אוכל לחייב את הלוי על לאו של רצית על שניהו^[א]: אין לי. שעובר על שני לאוין צין בכסף וצין באוכל אלא לזה: **רבינא אמר לא נשך באוכל ולא רביס כנסף זריכי קרא**. למיגמר במלוה מן הלוי דבגופו כתיבי כדמפרש ואזיל: **כדקאמר. נשך קאי אכסף ומרצית אאוכל: והא סנא נאמר נאמר קאמר**. ומגזרה שוה נפקא ליה והיכי פליג אמורא אסתא ואמר דמגופיה יליף: **הכי קאמר סנא אינו לא נאמר קרא**. בדרך הנשמע לשניהם אע"פ כן הייתי לומדו בגזירה שוה והשתא גזירה שוה לא נריך להכי: **למה לי לאו ברביס לאו בגול כו'**. ילמדו זה מזה שבכולן חסרון ממון שמחסר את חזירו: **דאפילו בלוה אסר רחמנא**. וגזר עליו שלא יתנו ואיכא למימר חידוש הוא שמידשה מורה צו ולא שאסר לחסר את חזירו בדרך אחרת דהא אזהרת לוי לאו משום דמחסר הוא: **מה להנך דלא מדעסי. אונאה לא ידעי ביה גזל על כרחיה שקל: סאמר ברביס דמדעסו**. נותן לו: **שכן אין דרך מקח וממכר**. תאמר באונאה שהיא דרך מקח וממכר ויש בני אלס שצריכין לחפץ וקוין ציותר משוויו: **לא לכסוב בגול וסיסי מהנך**. דכי פרכת מה לרצית שכן חידוש תאמר בגזל אונאה תוכיח מה לאונאה שכן לא ידע דמחיל תאמר בגזל ידיע ואיכא למימר דמיאש ומחיל רצית תוכיח וחזר הדין הלז השוה שבהן שמחסרו ממון אף אי אציה גזל: **לכוסע שני שכי**. דלא מטא לידיה ולא מחסר ליה:

ובצענינא

תוכיח מה לאונאה שכן לא ידע ומחיל רבית תוכיח וחזר הדין לא ראי זה בראי זה ולא ראי זה בראי זה הצד השוה שבהן שכן גוולו אף אני אביא גזל אמרי הכי נמי אלא לאו בגזל למה לי לכובש שכר שכיר כובש שכר שכיר בהדיא כתיב ביה ²לא תעשוק שכיר עני ואביון ילעבור עליו בשני לאוין ולוקמה ברבית ואונאה ולעבור עליו בשני לאוין דבר הלמוד מעניינו דאז על כרחך אמרת הכי והא דאמר בפרק הוצילו לו (יומא דף נב. ושם: ד"ה שמת) ה' מקראות אין להם הכרע שאת ארור ממר משוקדים וקס ולא אמר דקאי אלעיל ואלרע היינו משום דהכא כיון דקאי על כרחך נשך אכספך אמרת ה"ה ארצית וכיון דקאי רצית אאוכל כמו כן נשך קאי אאוכל וכן תתנגה כן אכל הנך חמס דלמא לא קיימי אלא אלעיל לבד או אלרע וא"ת התניא פרק שני דזבחים (דף נד.) ולקח הכהן מן הדס באצבעו ונתן קבל או זרק בשמאל פסול ור"ש סבר קבל בשמאל כשר ואמר אבוי אבוי טעם דר"ש דסבר דקרא דאצבעו דמשמע ימין לא קאי אלא אונתן דלאחריו ולא אולקח דלפניו ולתנא קמא קאי אתרזייהו והשתא מאי שנא מהנך ה' דאין להם הכרע וי"ל דהתם פשטיה דקרא משמע דקאי אולקח מ"מ סבר תנא קמא דקאי נמי אונתן דכתיב קרא אחרינא ולקח מדס הפר ונתן על קרנות המזבח באצבעו דהתם קאי אצבע אנתניה וילמד סתום מן המפורש והיינו נמי טעמא דר"ש^א:

גזירה שוה **לא צריך**.^ב וא"ת קרא למה לי וי"ל דאין שום אריכות לשון בפסוק אלא שסמך נשך ומרצית זה לזה: **אמרי הכי נמי**. וא"ת והא אין מזהירין מן הדין וי"ל דגזל לאו הניתק לעשה הוא כדאמרין פרק שילות הקן (חולין קמא.) ומטעם דאין מזהירין מן הדין הוה מצי למימר לעיל דלא ילפי מהדדי אלא דעדיפא קאמר דאפילו מדינא לא אחי: **א"א לאו דגזל אמה אי צבובש שכר שביר**. וא"ת ולוקמיה בגזל גופיה ובגזל עבדים דלא אחי מרצית ואונאה דאין אונאה לעבדים כדקאמר לעיל (דף נז.)^א דהא קרקע אינה נגזלת אינו מן המקרא^א אלא משום דאי אפשר לזוהי ממקומה אכל עבדי דניידי אע"ג דהוקשו לקרקעות יעבור בלא תגזלו^ב:

לעבור עז"י בשני **לאוין**. וא"ת ולוקמיה בגזל גופיה ולעבור עליו בשני לאוין וי"ל משום דלא לקי אלאו דגזל משום דניתק לעשה אכל כי מוקמינן אכוסע שכר שכיר בלא אינו ענין לקי שפיר וא"ת לקמן בהמקבל (דף קא:) אמרין דגזל הכנעני מותר ודריש רעך ולא כנעני ואריכי דאי כתב גזל דלא טרח פירוש דשמא נפלו בירושה או מציאה או מתנה אכל שכר שכיר דטרח כנעני נמי אסור והשתא הא מוקמינן הכא האי לא תעשוק את רעך ולא תגזול כולה קרא צעושק שכר שכיר וי"ל דדריש מדסמין רעך ללא תגזול ואפקה בלשון גזילה למימר דגזל הכנעני שרי וא"ת והיכי ס"ד למימר דגזל הכנעני אסור דאיצטריך קרא למעוטי הלא בישראל גופיה לא ידענא גזל אלא מרצית ואונאה ורצית שרי בכנעני דכתיב לנכרי תשיך ואונאה נמי דכתיב עמינך ודרשינן לעיל (דף נט.) עם שאתך בתורה [ובמנחות]

וי"ל דהוה אסרינן גזל הכנעני מואכלת את כל העמים דדרשינן מהתם בהגזול בתרא (בי"ק דף קיג.) שגזל הכנעני אסור דדוקא בזמן שהם מסורים צידך שרי קרא:

איזהו נשך פרק חמישי בבא מציעא סא.

אם אינו ענין לנשך כסף שכבר נאמר לא תשיך. פי' אפילו אי לא כתב אלא לא תשיך לאחיך כסף אוכל הוי ידעינן נשך בכסף ואוכל ואי כתב לא תשיך לאחיך נשך כסף אוכל הוי ידעינן נמי רצית כסף ואוכל בלא אינו ענין ונשך אוכל אחי לג"ש ונשך כל דבר אחי לאוקמי נשך במלוה

באס אינו ענין ללוה והוצא ג"ש מופנה משני נדדים והיינו דקאמר בסמוך מה לזה לא חלקת כו' דהכל כתב בלוה וכי קאמר נשך באוכל מנין ת"ל נשך אוכל לאו מנשך מפיק אלא מאוכל גרידא דקאי אלא תשיך וה"ק ת"ל נשך אוכל בלוה ובג"ש מפיק ליה במלוה וא"ת כיון דכתיב כל דבר אפילו לרצות עזינס ואזנינס א"כ כסף אוכל למה לי [א] וי"ל למדרש כלל ופרט וכלל לא תשיך כלל כסף אוכל פרט כל דבר חזר וכלל מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון כו' ילאו קרקעות שאין מטלטלין וילא פחות מש"פ שאינו ממון וכן משמע פרק נערה (במנחות דף מו. ושם ד"ה אחיא) דקמי רבי יהודה אומר אינו חייב עד שישכור דלמא^א (י' שומא שומא) צע"ר ירמיה שכנס בקרקע מהו או בפחות מש"פ מהו ואי שייך רצית בקרקע או בפחות מש"פ מאי בעי אלא ודאי פטור ובעי כיון דגמר מרצית מה להלן פטור אף כאן פטור א"ד לא והדאמר בערכין (דף לא. ושם) גבי בתי ערי חומה רצית גמורה היא והתורה המירה התם הלוי מעות על הקרקע אכל קרקע בקרקע אפשר דשרי מן התורה:

קרי ביה כספך לא תתן בנשך ובמרבית. וה"ב כפ"ק דע"י

(דף כ. ושם ד"ה אחד) ופרק כל שעה (פסחים דף כא: ושם ד"ה ליכתב) ופרק כל הצער (חולין דף קיד: ושם ד"ה או) לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכור לנכרי ודרש לגר תתננה ומכור תתננה ומכור לנכרי ואפילו מאן דפליג היינו משום דכתיב או לחלק וא"ת בפ"ק דקדושין (דף לג: ושם) לא צעו רבנן למדרש כר' יוסי הגלילי מפני שיצה תקום והדרת תקום והדרת פני זקן וי"ל משום דאין מפני מיושב אוהדרת ולא תקום אפשי זקן והא דאמר התם ורבנן אי כתיב מפני שיצה תקום והדרת תקום והדרת פני זקן כדקאמרת היינו משום

דאז על כרחך אמרת הכי והא דאמר בפרק הוצילו לו (יומא דף נב. ושם: ד"ה שמת) ה' מקראות אין להם הכרע שאת ארור ממר משוקדים וקס ולא אמר דקאי אלעיל ואלרע היינו משום דהכא כיון דקאי על כרחך נשך אכספך אמרת ה"ה ארצית וכיון דקאי רצית אאוכל כמו כן נשך קאי אאוכל וכן תתנגה כן אכל הנך חמס דלמא לא קיימי אלא אלעיל לבד או אלרע וא"ת התניא פרק שני דזבחים (דף נד.) ולקח הכהן מן הדס באצבעו ונתן קבל או זרק בשמאל פסול ור"ש סבר קבל בשמאל כשר ואמר אבוי אבוי טעם דר"ש דסבר דקרא דאצבעו דמשמע ימין לא קאי אלא אונתן דלאחריו ולא אולקח דלפניו ולתנא קמא קאי אתרזייהו והשתא מאי שנא מהנך ה' דאין להם הכרע וי"ל דהתם פשטיה דקרא משמע דקאי אולקח מ"מ סבר תנא קמא דקאי נמי אונתן דכתיב קרא אחרינא ולקח מדס הפר ונתן על קרנות המזבח באצבעו דהתם קאי אצבע אנתניה וילמד סתום מן המפורש והיינו נמי טעמא דר"ש^א:

גזירה שוה **לא צריך**.^ב וא"ת קרא למה לי וי"ל דאין שום אריכות לשון בפסוק אלא שסמך נשך ומרצית זה לזה: **אמרי הכי נמי**. וא"ת והא אין מזהירין מן הדין וי"ל דגזל לאו הניתק לעשה הוא כדאמרין פרק שילות הקן (חולין קמא.) ומטעם דאין מזהירין מן הדין הוה מצי למימר לעיל דלא ילפי מהדדי אלא דעדיפא קאמר דאפילו מדינא לא אחי: **א"א לאו דגזל אמה אי צבובש שכר שביר**. וא"ת ולוקמיה בגזל גופיה ובגזל עבדים דלא אחי מרצית ואונאה דאין אונאה לעבדים כדקאמר לעיל (דף נז.)^א דהא קרקע אינה נגזלת אינו מן המקרא^א אלא משום דאי אפשר לזוהי ממקומה אכל עבדי דניידי אע"ג דהוקשו לקרקעות יעבור בלא תגזלו^ב:

לעבור עז"י בשני **לאוין**. וא"ת ולוקמיה בגזל גופיה ולעבור עליו בשני לאוין וי"ל משום דלא לקי אלאו דגזל משום דניתק לעשה אכל כי מוקמינן אכוסע שכר שכיר בלא אינו ענין לקי שפיר וא"ת לקמן בהמקבל (דף קא:) אמרין דגזל הכנעני מותר ודריש רעך ולא כנעני ואריכי דאי כתב גזל דלא טרח פירוש דשמא נפלו בירושה או מציאה או מתנה אכל שכר שכיר דטרח כנעני נמי אסור והשתא הא מוקמינן הכא האי לא תעשוק את רעך ולא תגזול כולה קרא צעושק שכר שכיר וי"ל דדריש מדסמין רעך ללא תגזול ואפקה בלשון גזילה למימר דגזל הכנעני שרי וא"ת והיכי ס"ד למימר דגזל הכנעני אסור דאיצטריך קרא למעוטי הלא בישראל גופיה לא ידענא גזל אלא מרצית ואונאה ורצית שרי בכנעני דכתיב לנכרי תשיך ואונאה נמי דכתיב עמינך ודרשינן לעיל (דף נט.) עם שאתך בתורה [ובמנחות]

וי"ל דהוה אסרינן גזל הכנעני מואכלת את כל העמים דדרשינן מהתם בהגזול בתרא (בי"ק דף קיג.) שגזל הכנעני אסור דדוקא בזמן שהם מסורים צידך שרי קרא:

שתולה

עין משפט
נר מצוה

ד א מיי פ"ד מהלכות
מלוה הלכה א ב:
ה ב מיי פי"א מהל'
שכירות הלכה ב סמג
לאוין קפא טוש"ע ח"מ
סי' שלט סעי' ב:

תורה אור השלם

1 לא תשיך לאחיך נשך
כסף נשך אבל נשך כל
דבר אשר ישר:

דברים כג ב
2 לא תעשוק שכיר עני
ואביון מאחיך או מגריך
אשר בארצך בשעריך:
דברים כד יד